

SARIN' ADY

Momba izao atao' Andrianaivo Jules Raminosoa — Jenitra amin' ny Fandrosoam-haovao izao, dia tafaresaka ireo izay nohantsiany sadu faly hovatiany... kanefa noho Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra nampilaza fa tsy afakà hamaly, dia ary manome voninahitra azy ny mpireka tafahaona.

Lasa ary ny resaka.

— Ny amin' ny critique littéraire iky ? — Io aloha maro karazana nefas mahaaga fa toa tokana monja no fantast' Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra, satria ny analytique ihany no nosoratra, mete ex-conductrice sy ny destructive ary ny maro hafa — toy ny pretece, elsetra.

— Ary mba misy critique littéraire ve eto amintsika ?

— Efa niaraha-nahita fa 'lavin' Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra izany, nefas izy manao.

— Ka dia izy irery re izany no izy e !

— Sady fatratra rahateo koa ny teny baiko ampiasainy.

— Tsy dia izy rehetra akory ; misy aza tena manondrana mihitsy, ary mahaendana raha olona milaza tena ho hany critique littéraire eto amin' ny nosy no mitonantonana toy ireny !

— Fa alohaona ?

— Vitsivitsy monja no ndeha horaisina : milaza izy fa misy gallicisme ny poczia malagasy (*Diabolana* n° 389). Ny atao hoe gallicisme anefas — ary na dia ny olone mbola tsy nikasa hanala brevet élémentaire aza, dia mahalala izany — dia tsy hita na oviana na oviana amin' ny teny hafa, fa baiko enti-mila za fizoran-teny manokana ao amin' ny nosy frantsatsy.

— Dia tena tonga amin' ilay fitenen' hixky, hoe ? te-achimpromo, manegema, fotsiny izy izany ka mampiasa baikosy misy kitotony !

— Indrindra indrindra rehetra mitanisa ny karazan-drima izy, ka mamelekana an' ireny amin' ny tonon-kira ntao ! Aiza izay rime batelle, na léonine na briesse amin' ireny vakodrazana ireny ! Tsy misy rima mihitsy ny tena poezia tetra raha ny ankabobeby no dinihana. Alliteration fotsiny no ao indraindray ; ary raha tsy minio an' izany izy, dia aoka hampanontanv any amin' ny Institut Phonétique izay manan-tsolutentra elo.

— Arv ny amin' ny Abidin' ny Toaka atsangany ho sampy ankehitriny, mba ahoana ?

— Ny iray tamintsika moa tsv esa nilaza ny heviny momba an' io tao amin' ny Mpanolo-Isaina ?

— Env, nefas aoka aloha tsv hodainotsika fa Itompokolahy Rajaonary namorona azv dia azo lazaina ho isan' ny nahavita ny tsara indrindra tamin' ny andron, dia toa andry Itompokolahy Rajaofaro, Rasandy, elsetra. Azo itompoana koa fa tsv mbola nisv impa-notra nahavita versification vazaha amin' ny teny gasy hoatra azy, na dia fomba hafahafa sv tsv tontosa aza, ny karazan-drima nampiasainv so, dia ilay mitovitoy, amin' ny rime senze, izay irav amin' ireo iraikambimfolo faneo era fa efajato taona lasa izay.

« Miditra amin' ny rima isika, ka ndeha hilaza fohipohy ny momba azy. Ny poezia greka no voaloahany fanatra teto an-tan. *Kolon (singulier)* arv kola (pluriel) no anarany tamin' izany. Tsv nisv fingadona akory, fa fehezan-teny notapaphina fotsiny.

« Taly aoriania elia (sahabo ho 2501 taona izay) vao naniy zavatra hafa ny olona sasany, ka namorona ny rima (izay siovan-keyitry ny rythme). Tonga teny roa samy hafa ireo.

« Vealeza ho naka tahaka tamin' izay nv Latina. Zahao ancia ao amin' Virgile, irav manontolo, dia hohitanao fa azo izaina ny rima ao anatin' ny tononaray rehetra !

— Mshatsiaro izany isika, ka tadi-diko fa tamin' ny novembre teo, dia nisy zava-mahaggaga abv reko tamin' ny Röy-Radley, izay olo-mahay tenim-pireneha marobe, sady mampahala ny tena Poeczia. Nolazainy shv fa tsy misy rythme akory i Virgile. Nambara-

ko azy kosa fa tany an-tsekolys izahay, tamin' ny fianarana latina, dia nasaina nanao scansion, izany hoe : basaina nampingadona *vers latin*.

— Taitra izy, napova ny tena Virgilie izany ! hoy izy.

— Dia tsaroako niaraka tamia izay ilay finofino totoisan i Baudelaire ao amin' bokiny etao hoe *Spleen de Paris*. Hoy izy amin' ny taratasy mimalorana azy ho an i Arsène Houssaye.

« Quel est celui de nous qui n'a pas, dans ces jours d'ambition, réve le miracle d'une prose poétique, musicale, sans rythme et sans rythme assez souple et assez heureuse pour s'adapter aux mouvements lyriques de l'âme, aux ondulations de la reverie, aux soubresauts de la conscience ?

— Eto izany no mitokona sv milampatra ny adhevitra manontolo : *INO-NA NO ATAO HOE POEZIA* ?

— Env : neta 'za no mbola nabava-iv tanteraka an' izany tejo antbonin' ny tany ! Tov ny aina nv Poeczia, ka nv sombin' ny tena rehetra misy azy da-hola raha mbola velona.

« Vers izy amin-Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra. Atao alohaona fa nv akanjo — na nv bokoir'akanjo - fotsiny-no olona amin-dRangahy io ! Aoka ho avy nv avy !

« Ton kosa, hov Moreas. mpanao tononkira frantsav ngezelahy. Io no heveriky ho manakavy nv marina. Efa niresaka lava dia lava momba itv ion itv aho tamin' ny revues maro, ka tsy hanarany andro-hiverina eo intsony.

« Hohafoheziko fotsiny-angaha fa voalazako sv voatahako ao ny filohan' ny fibadihadiana seschena era voasoratra nenti-nditay ny Tena Poeczia. Hany han-dinoko eo, dia nv *De pulgari eloquio* astaon i Dante sv *Divine Comedy* d'In-nataon i Sydney. Arv indrindra indrindra ny sangany marina, dia nv an' i Aristotle.

« Be dia be ireny fibadihadiana ireny ! Nv mamiky indrindra anefas dia ilay farany vao nosoratan' ny Abbé Bremond niaraka tamin' i Paul Valéry sa-kaiako, teo anoloan' nv Akademia frantsav.

« Voaboraka ao avokoa ny ilaina rehetra—afazy ny *théorie* n'i Ezra Pound, poeta amerikana, dia ilay nizarany telo ny karazam-pisehoan' ny Poeczia ho :

Melopoelo — (arksy ny feony)
Phanopoelo — (arakan'yohatra aminy)
Logopoela — (araka ny teny ampiasaine).

— Tapero eo te ny ady hevitra e ! Misy fitenenana iray manao hoe : « Ny omby mihinam-bilona, ny amboha ho-man-kena. Raha misifandiso ny fibinany, dia famantaranava ho: omotana skaiky izany ! » Rima no fibinany Andrianaivo Jules Raminosoa Jenitra, fa tsy poeczia !

— Sao dia e fombam-pitemenana » tsy mihaja loatra kosa izany ?

— Izao angahis isika vao manomboka manao izany, satria era nampiarinar' Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra tao amin' ny *Diabolana* 388, 389, 391.

— Lalina tokoa ireny nafitsony ireny !

— Saingy toa tsy mba mahatsiaro te na ho manao teny tsy mihaja ho' aho, izy e ?

— Efa zatra izany loatra ny peniny ka very tadidy.

— Avereno amin' ny rima re ny resaka c'.

— Larahantsika mahatsiaro ilay hevitra hendry voalazan' i Voltaire ao amin' ny *Dictionnaire philosophique* hoe : « la rime est nécessaire à tous les peuples qui n'ont point dans leur langue une mélodie sensible marquée par les longues et les brèves ».

— Manana an' io mélodie io ny teny ga-ky ! Voamarin' ny-tonon-kira ntao izay nampitahain' ny Professeur Jean-Paulhan tamin' ny tononkiran' i Paul Claudel sy Whitman izany. Voamarin' ireo aza mandohan Ingahy Rainzianabololona koa.

(Jereo ny tohimy ao min' ny pejy faharao)

SARIN' ADY

(Tolony)

— Hidakazaina ! Tena porla lehibe io saingy pamboek ny ady. Tena tao soto ana. Raha maha miremaria amin' ny tena tsoratra holobemantsy izy dia may te na feo mahaogoly tsoroao hoy kony indray horensika :

Zovy

Izao mingadongadom-pamindra,

Izao mamindra malakolako ?

Ny nanfemaina va re sa hafa ?

Zovy ?

Raha miteny, toa tsy ho re ;

Raha mamaaly, malemlemy.

Angolaugola sa-haitraira ?

Zovy ?

— Ary Andrianaivo Jules Raminosoa

Jenitra kosa ?

— Henoy kely ny « hirany » farany :

Avia manao sonia.

Fa fatratra izy ity.

Panева makadity.

Mikopaka amin-kery.

Vakio kely indray hoe, sao dia

Mikopaka amin-kiry

kosa no tiany holazaina, saingy diso printy, satria toa tsy mampiady rima akory izy izany eo !

— Sady tsy manao poeczia akory aza

— Tsia era mipoapoka, ka samia mino azy ho soa, ary samia koa jenitra amin' ny fingadony !

— Sao dia izany kosa no hitany tao amin' i Boileau hoatra azy, nefas poeczia malagasy no resahina ? Tsv azo lava-vina fa misy fianarana he azo raisina amin' io mpanoratra malaza io — sainy FIANDOHANA fotsiny... ary amin' ny teny frantsay !

— Tsia ! tokony hamaky ny bokin' ny mahay rehetra isika ! — Sady Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra koa, hono, toa olona miondam-boky ery araka ny filazany ?

— Asanareo angaha ny sisa, leiretsy hoy Rabearivelo, fa izaho izany kosa tena leom-boky mihitsy, satria voaterry hamaky ireo boky tsy latsaka ny arivo isan-taona alefan' ny mpanoratra eran' ny vazantany efatra aty amiko, mba hahazoako mampahalala azy aty amink' ny Osceana Indiana.

« Terin' ny lalam-pifanajana fotsiny aza aho androany, ka maha-nandray ny tanana natolofr' Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra, antsika.

« Raha ny marina aza, dia tsy hitako mihitsy izay tena ilana ireny boky rehetra ireny (na ny notondroin' Andrianaivo Jules Raminosoa-Jenitra, na ny notondrointsika) satria poeczia malagasy no resahina ! ...

« Tamin' ny faran' ny volana avril teo dia nisy fibadihadiana lava iray navoaka tano tany Bruxelles. An' alina no nantonta taminy, ho an' izao tontolo izao. Hisy tonga eto izy io ato ho ato, ary dia hiaraha-mahita amin' izay fa nidiatra teto ny patoun sy ny *kcida* ary ny *ghesola*, *la*-*isay-asodaeine-he-koladao*. ireny poeczia tatsinanana ireny no narahina teto.

« Misy mpanoratra maro, teratanin' ireo poetika voalazako ireo, miara-miasa amiko hanaprofo an' izany. Inoana fa ho tomombana amin' ity taona ity izany fianzavana sy fampitahana ary fitadiavam-pototra izany. Dia antenaina koa fa ho voaseho ao amin' ny Akademie malagasy alohan' ny faran' ny tao-na ...

— Aoka ary aloha izay anio, fa sao dia lava loatra ny resaka e !

— Sady vao sarin' ady fotsiny koa, ity.

— Ry zalahy moa mpanao antson angatra koah !

Ny AVANA RAMBNANTOANINA, Ch. RAJOELISOLQ, J.-J. RABE-RIVELO.